

**SPOŁECZNE PROJEKTY USTAW
SŁUŻĄCE ODBUDOWIE WYMIARU
SPRAWIEDLIWOŚCI**

**USTAWA
O UREGULOWANIU SKUTKÓW UCHWAŁ
KRAJOWEJ RADY SĄDOWNICTWA
PODJĘTYCH W LATACH 2018–2024
Z UZASADNIENIEM**

zespół ekspertów
Stowarzyszenia Sędziów Polskich „Iustitia”

**SPOŁECZNE PROJEKTY USTAW
SŁUŻĄCE ODBUDOWIE WYMIARU
SPRAWIEDLIWOŚCI**

**USTAWA
O UREGULOWANIU SKUTKÓW UCHWAŁ
KRAJOWEJ RADY SĄDOWNICTWA
PODJĘTYCH W LATACH 2018–2024
Z UZASADNIENIEM**

zespół ekspertów
Stowarzyszenia Sędziów Polskich „Iustitia”

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. +48 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Projekt ustawy o uregulowaniu skutków uchwał Krajowej Rady Sądownictwa podjętych w latach 2018–2024	5
--	----------

Uzasadnienie projektu ustawy o uregulowaniu skutków uchwał Krajowej Rady Sądownictwa podjętych w latach 2018–2024	17
1. Przedmiot i cel ustawy	17
2. Skuteczność uchwał obecnej Rady	23
3. Nawiązanie lub przekształcenie stosunku służbowego sędziego	30
4. Powtórzenie postępowań w przedmiocie powołania na urząd sędziego	32
5. Status osób, których stosunek służbowy uznaje się za nienawiązany lub nieprzekształcony	35
6. Status osób w stanie spoczynku, których stosunek służbowy uznaje się za nienawiązany lub nieprzekształcony	37
7. Szczególna podstawa uchylenia orzeczenia	39

**PROJEKT USTAWY O UREGULOWANIU
SKUTKÓW UCHWAŁ KRAJOWEJ
RADY SĄDOWNICTWA PODJĘTYCH
W LATACH 2018–2024**

Ustawa

o uregulowaniu skutków uchwał Krajowej Rady Sądownictwa podjętych w latach 2018–2024

Art. 1. Ustawa reguluje skutki uchwał Krajowej Rady Sądownictwa, w których podjęciu brał udział sędzia wybrany na członka tej Rady na podstawie art. 9a ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o Krajowej Radzie Sądownictwa (Dz.U. z 2021 r. poz. 269 ze zm.).

Art. 2. 1. Uchwały, o których mowa w art. 1, o przedstawieniu wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego, sędziego sądu apelacyjnego, sędziego sądu okręgowego, sędziego sądu rejonowego, sędziego Naczelnego Sądu Administracyjnego, sędziego wojewódzkiego sądu administracyjnego, asesora sądowego w wojewódzkim sądzie administracyjnym, sędziego wojskowego sądu okręgowego lub sędziego wojskowego sądu garnizonowego są pozbawione skutków prawnych.

2. Minister Sprawiedliwości publikuje listę uchwał, o których mowa w ust. 1, w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” w terminie miesiąca od dnia wejścia w życie ustawy.

3. Stosunek służbowy na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego, sędziego sądu apelacyjnego, sędziego sądu okręgowego, sędziego sądu rejonowego, sędziego Naczelnego Sądu Administracyjnego, sędziego wojewódzkiego sądu administracyjnego, asesora sądowego w wojewódzkim sądzie administracyjnym, sędziego wojskowego sądu okręgowego lub sędziego wojskowego sądu garnizonowego uznaje się za

nienawiązany lub nieprzekształcony, jeżeli powołanie do pełnienia urzędu na tym stanowisku nastąpiło na podstawie wniosku przedstawionego w uchwale, o której mowa w ust. 1.

4. Przepisów ust. 1–3 nie stosuje się do uchwał Krajowej Rady Sądownictwa o przedstawieniu wniosku o powołanie, na podstawie którego:

- 1) do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego sądu rejonowego została powołana osoba, o której mowa w art. 18 lub 20 ust. 1 ustawy z dnia 11 maja 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017 r. poz. 1139);
- 2) do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego sądu rejonowego została powołana osoba będąca asesorem sądowym;
- 3) do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego wojewódzkiego sądu administracyjnego została powołana osoba będąca asesorem sądowym w wojewódzkim sądzie administracyjnym, chyba że osoba ta została powołana do pełnienia urzędu na stanowisku asesora sądowego na podstawie wniosku przedstawionego w uchwale, o której mowa w ust. 1.

5. Sędzia sądu rejonowego, o którym mowa w ust. 4 pkt 1, podlega ocenom okresowym po upływie roku, 2 lat oraz 3 lat i 6 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy. W przypadku gdy jedna z poprzednich ocen była negatywna, dodatkową ocenę okresową przeprowadza się po upływie 5 lat od dnia wejścia w życie ustawy. Przepis art. 130 § 2–3 i art. 131 ustawy z dnia ... – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. ...) stosuje się odpowiednio.

Art. 3. 1. Stanowisko sędziowskie albo asesorskie obsadzone w wyniku postępowania zakończonego uchwałami, o których mowa w art. 2 ust. 1, uznaje się za stanowisko wolne. Postępowanie w sprawie powołania do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego, sędziego sądu apelacyjnego, sędziego sądu okręgowego, sędziego sądu rejonowego, sędziego Naczelnego Sądu Administracyjnego, sędziego wojewódzkiego sądu administracyjnego, asesora sądowego w wojewódzkim sądzie administracyjnym, sędziego wojskowego sądu okręgowego lub sędziego wojskowego sądu garnizonowego na stanowi-

sku, o którym mowa w zdaniu poprzedzającym, przeprowadza się ponownie.

2. Stanowisko sędziowskie obsadzone w wyniku postępowania zakończonego uchwałami, o których mowa w art. 2 ust. 1, w zniesionej izbie Sądu Najwyższego uznaje się za wolne stanowisko sędziowskie w Sądzie Najwyższym.

3. O wolnych stanowiskach sędziowskich i asesorskich, o których mowa w ust. 1 i 2, Minister Sprawiedliwości obwieszcza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” nie wcześniej niż po upływie miesiąca od dnia opublikowania listy uchwał, o której mowa w art. 2 ust. 2. O wolnym stanowisku nie ogłasza się, jeżeli osoba, która zajęła to stanowisko, objęła następnie na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, inne stanowisko sędziowskie.

4. O wolnych stanowiskach sędziowskich, o których mowa w ust. 1 i 2, w tym samym sądzie powszechnym, sądzie wojskowym, wojewódzkim sądzie administracyjnym i w tej samej izbie Sądu Najwyższego lub tej samej izbie Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz o wolnych stanowiskach asesorskich w tym samym wojewódzkim sądzie administracyjnym obwieszcza się łącznie.

Art. 4. 1. Kandydaturę na wolne stanowisko sędziowskie, o którym mowa w art. 3 ust. 1, może zgłosić każdy, kto spełnia wymogi do objęcia tego stanowiska określone w odrębnych przepisach.

2. Osoba, której stosunek służbowy na stanowisku sędziego uznaje się na podstawie art. 2 ust. 3 za nienawiązany lub nieprzekształcony, może w terminie 30 dni od dnia obwieszczenia, o którym mowa w art. 3 ust. 3, złożyć oświadczenie o podtrzymaniu wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego albo asesora sądowego w sądzie, w którym objęła to stanowisko na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1. Osoba, która została powołana do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, a następnie jej stosunek służbowy uległ przekształceniu lub został nawiązany w innym sądzie, może złożyć oświadczenie o podtrzymaniu wniosku o powołanie do pełnienia urzędu w sądzie, w którym zajmowała ostatnie stanowisko. W przypadku podtrzymania wniosku wymagania dotyczące długości

stażu zawodowego koniecznego do objęcia przez kandydata stanowiska sędziego albo asesora sądowego podlegają ocenie na podstawie przepisów obowiązujących w dniu złożenia wniosku.

3. Osoba, o której mowa w ust. 2, zajmująca stanowisko w zniesionej izbie Sądu Najwyższego może w terminie 30 dni od dnia obwieszczenia, o którym mowa w art. 3 ust. 3, złożyć oświadczenie o podtrzymaniu wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego, wskazując wolne stanowisko w innej izbie Sądu Najwyższego, o którym ogłoszono na podstawie art. 3 ust. 3.

4. W przypadku niezłożenia albo złożenia po terminie oświadczenia o podtrzymaniu wniosku, o którym mowa w ust. 2 i 3, Krajowa Rada Sądownictwa umarza postępowanie w sprawie powołania do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego w stosunku do zainteresowanej osoby.

5. Osoba, która zgłosiła swoją kandydaturę na wolne stanowisko sędziowskie, o którym mowa w art. 3 ust. 1, nie może do czasu zakończenia postępowania w sprawie powołania do pełnienia urzędu na tym stanowisku zgłosić swojej kandydatury na inne wolne stanowisko sędziowskie. Zgłoszenie kandydatury na inne wolne stanowisko sędziowskie pozostawia się bez rozpoznania.

Art. 5. 1. W zakresie nieuregulowanym zgłoszenia kandydatury na wolne stanowisko sędziowskie oraz czynności w toku postępowania w sprawie powołania do pełnienia urzędu na stanowisku sędziowskim dokonuje się na podstawie:

- a) w zakresie wolnych stanowisk w sądach powszechnych na podstawie ustawy z dnia ... – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. ...);
- b) w zakresie wolnych stanowisk w sądach wojskowych na podstawie ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych (Dz.U. z 2022 r. poz. 2250);
- c) w zakresie wolnych stanowisk w wojewódzkich sądach administracyjnych oraz Naczelnym Sądzie Administracyjnym na podstawie ustawy z dnia 25 lipca 2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 2492 ze zm.);
- d) w zakresie wolnych stanowisk w Sądzie Najwyższym na podstawie ustawy z dnia ... o Sądzie Najwyższym (Dz.U. ...).

Art. 6. 1. Krajowa Rada Sądownictwa rozpatruje kandydatury w postępowaniach, o których mowa w art. 4 ust. 1–3, w trybie określonym w ustawie z dnia ... o Krajowej Radzie Sądownictwa (Dz.U. ...).

2. Odwołania od uchwał Krajowej Rady Sądownictwa podjętych w postępowaniach, o których mowa w ust. 1, są rozpoznawane w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego.

Art. 7. 1. Osoba, o której mowa w art. 2 ust. 3, która w dniu podjęcia uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, zajmowała stanowisko sędziego, zostaje przywrócona do pełnienia urzędu sędziego na tym stanowisku.

2. O wystąpieniu skutku, o którym mowa w ust. 1 oraz w art. 2 ust. 3, Minister Sprawiedliwości zawiadamia zainteresowanego sędziego oraz prezesa właściwego sądu.

3. Stosunek służbowy sędziego na przywróconym stanowisku uznaje się za nieprzerwany.

4. Przepisy ust. 1–3 stosuje się odpowiednio do osoby, która w dniu podjęcia uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, zajmowała stanowisko prokuratora.

Art. 8. 1. Sędzia, o którym mowa w art. 7 ust. 1, w okresie 2 lat od wejścia w życie niniejszej ustawy jest delegowany do pełnienia czynności sędziowskich w sądzie powszechnym, w którym zajmował stanowisko sędziego sądu okręgowego albo sądu apelacyjnego na podstawie uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1.

2. Po upływie terminu, o którym mowa w ust. 1, sędzia jest delegowany do pełnienia czynności w zakresie wszystkich spraw przydzielonych mu do rozpoznania aż do czasu ich zakończenia.

3. Prezes sądu apelacyjnego w stosunku do sędziów pełniących czynności sędziowskie w sądach z obszaru apelacji może zwolnić sędziego z delegacji, o której mowa w ust. 1. Przepis ust. 2 stosuje się odpowiednio.

4. Prezes sądu apelacyjnego może za zgodą sędziego, który na podstawie art. 4 ust. 2 podtrzymał wniosek o powołanie do pełnienia urzędu

na wolnym stanowisku sędziowskim w sądzie powszechnym, delegować go do pełnienia czynności sędziowskich w tym sądzie po upływie terminu wskazanego w ust. 1. Delegacja ustaje z chwilą ustąpienia przez sędziego za 3-miesięcznym wypowiedzeniem albo z chwilą, w której zwolnione stanowisko sędziowskie zostało obsadzone. Przepis ust. 2 stosuje się odpowiednio.

Art. 9. 1. Osoby, o których mowa w art. 2 ust. 3, które w dniu podjęcia uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, wykonywały zawód adwokata, radcy prawnego albo notariusza, mają prawo powrócić do wykonywanego zawodu i uzyskać odpowiednio wpis na listę adwokatów lub radców prawnych albo powołanie na stanowisko notariusza.

2. Prawo, o którym mowa w ust. 1, może zostać wykonane w terminie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy poprzez złożenie oświadczenia właściwej okręgowej radzie adwokackiej lub radzie okręgowej izby radców prawnych albo Ministrowi Sprawiedliwości. Przepis art. 69 i 69a ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz.U. z 2022 r. poz. 1184 ze zm.) oraz art. 31¹ i 31² ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1166) nie stosuje się.

3. Minister Sprawiedliwości zawiadamia o skutkach, o których mowa w art. 2 ust. 3, zainteresowaną osobę, o której mowa w ust. 1, oraz prezesa właściwego sądu.

4. Z dniem zawiadomienia prezesa właściwego sądu od wynagrodzenia wypłaconego na stanowisku sędziowskim, od którego nie odprowadzono składek na ubezpieczenie społeczne, przekazuje się składkę do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na zasadach określonych w art. art. 172 § 2–3 ustawy z dnia ... – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. ...).

Art. 10. 1. Z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy uposażenie z tytułu stanu spoczynku osób, o których mowa w art. 2 ust. 3, które w dniu podjęcia uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, zajmowały stanowisko sędziego albo prokuratora, ulega obniżeniu do wysokości 75% wynagrodzenia zasadniczego i dodatku za wysługę lat, które

sędzia lub prokurator pobierałby w dniu przejścia lub przeniesienia w stan spoczynku na poprzednio zajmowanym stanowisku. Przepis art. 7 ust. 3 stosuje się odpowiednio.

2. Z dniem wejścia w życie ustawy wygasa uprawnienie do stanu spoczynku osób, o których mowa w ust. 1, które zostały przeniesione w stan spoczynku na podstawie art. 10 ust. 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r. poz. 1259), jeżeli w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy nie przysługuje im uprawnienie do stanu spoczynku na podstawie przepisów odrębnych. Przepis art. 7 ust. 3 stosuje się odpowiednio.

3. Sędzia, o którym mowa w ust. 2, zostaje przywrócony do pełnienia urzędu sędziego na stanowisku, które zajmował w dniu podjęcia uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1. Przepis art. 7 ust. 3 stosuje się odpowiednio.

4. Przepis ust. 3 stosuje się odpowiednio do osoby, o której mowa w ust. 2, która w dniu podjęcia uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, zajmowała stanowisko prokuratora.

5. Minister Sprawiedliwości zawiadamia o skutkach, o których mowa w ust. 1–4 oraz w art. 2 ust. 3, zainteresowaną osobę oraz prezesa właściwego sądu, a w przypadku prokuratora, o którym mowa w ust. 1, także prokuratora kierującego właściwą jednostką prokuratury.

Art. 11. 1. Z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy wygasa uprawnienie do stanu spoczynku osób, o których mowa w art. 2 ust. 3, które w dniu podjęcia uchwały, o której mowa w art. 2 ust. 1, nie zajmowały stanowiska sędziego albo prokuratora.

2. Minister Sprawiedliwości zawiadamia o skutkach, o których mowa w ust. 1 oraz w art. 2 ust. 3, zainteresowaną osobę oraz prezesa właściwego sądu.

3. Przepis art. 9 ust. 1, 2 i 4 stosuje się do osób, o których mowa w ust. 1.

4. Osoby, o których mowa w ust. 1, nabywają prawo do emerytury lub renty na zasadach określonych w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1251 ze zm.).

Art. 12. 1. W postępowaniach toczących się w chwili wejścia w życie niniejszej ustawy przed sądem powszechnym, sądem wojskowym, wojewódzkim sądem administracyjnym, Naczelnym Sądem Administracyjnym lub Sądem Najwyższym, wyroki lub postanowienia orzekające co do istoty sprawy podlegają uchyleniu na żądanie strony lub innego uczestnika postępowania, którzy przed dniem 31 grudnia 2023 r. we wnioskach o wyłączenie sędziego lub w środkach zaskarżenia podnosili zarzuty co do niezawisłości lub bezstronności uczestniczącej w składzie sądu osoby, o której mowa w art. 2 ust. 3 z zastrzeżeniem art. 2 ust. 4 pkt 2 i 3, ze względu na okoliczności związane z powołaniem do pełnienia urzędu sędziego lub kwestionowali z tej przyczyny prawidłowość składu orzekającego. Uchylenia można żądać w terminie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy lub w środku zaskarżenia wnoszonym po wejściu w życie ustawy.

2. Przepis ust. 1 stosuje się w sprawach wszczętych od 31 grudnia 2023 r., jeżeli w terminie 3 miesięcy od dnia powzięcia informacji o składzie sądu strona lub inny uczestnik postępowania we wnioskach o wyłączenie sędziego lub w środkach zaskarżenia podnosili zarzuty co do niezawisłości lub bezstronności uczestniczącej w składzie sądu osoby, o której mowa w art. 2 ust. 3 z zastrzeżeniem art. 2 ust. 4 pkt 2 i 3, ze względu na okoliczności związane z powołaniem do pełnienia urzędu sędziego lub kwestionowali z tej przyczyny prawidłowość składu orzekającego.

3. W sprawach zakończonych prawomocnym wyrokiem lub postanowieniem orzekającym co do istoty sprawy postępowania wznawia się na wniosek strony lub innego uczestnika postępowania zgłoszony w terminie i na zasadach określonych w ust 1.

4. W przypadkach określonych w ust. 1, 2 i 3, jeżeli prawomocny wyrok lub postanowienie orzekające co do istoty sprawy wywołało nieodwracalne skutki prawne, sąd ogranicza się do stwierdzenia, że orzeczenie wydano z naruszeniem prawa, oraz wskazania okoliczności, z powodu których wydał takie rozstrzygnięcie. W takim wypadku strona może domagać się naprawienia szkody wyrządzonej przez wydanie orzeczenia bez uprzedniego stwierdzenia jego niezgodności z prawem.

5. Przepisu ust. 4 nie stosuje się w sprawach rozpoznawanych na podstawie ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karne-

go (Dz.U. z 2024 r. poz. 37 ze zm.), ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2022 r. poz. 1124 ze zm.) oraz ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2023 r. poz. 654 ze zm.).

6. Przepisy ust. 1–5 stosuje się do wyroków dyscyplinarnych i uchwał o zezwolenie na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej lub tymczasowe aresztowanie.

7. W zakresie nieuregulowanym stosuje się odpowiednio w zależności od przedmiotu sprawy przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 1610 ze zm.) albo ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 37 ze zm.), albo ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2023 r. poz. 1634 ze zm.), albo ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2022 r. poz. 1124 ze zm.), albo ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2023 r. poz. 654 ze zm.).

Art. 13. Sprawy indywidualne inne niż sprawy w przedmiocie przedstawienia wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego, sędziego sądu apelacyjnego, sędziego sądu okręgowego, sędziego sądu rejonowego, sędziego Naczelnego Sądu Administracyjnego, sędziego wojewódzkiego sądu administracyjnego, asesora sądowego w wojewódzkim sądzie administracyjnym, sędziego wojskowego sądu okręgowego lub sędziego wojskowego sądu garnizonowego, rozstrzygnięte uchwałami Krajowej Rady Sądownictwa, o których mowa w art. 1, podlegają ponownemu rozpatrzeniu na wniosek uczestnika postępowania zgłoszony w terminie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy.

Art. 14. Postępowania przed Krajową Radą Sądownictwa w sprawach indywidualnych w przedmiocie powołania do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego, sędziego sądu apelacyjnego, sędziego sądu okręgowego, sędziego sądu rejonowego, sędziego Naczelnego Sądu Administracyjnego, sędziego wojewódzkiego sądu administracyjnego, asesora sądowego w wojewódzkim sądzie admini-

stracyjnym, sędziego wojskowego sądu okręgowego lub sędziego wojskowego sądu garnizonowego niezakończone do dnia wejścia w życie ustawy, umarza się z mocy prawa.

Art. 15. Osoby, o których mowa w art. 18 i 20 ust. 1 ustawy z dnia 11 maja 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2017 r. poz. 1139 ze zm.), zachowują określone w tych przepisach uprawnienia do 31 grudnia 2027 r.

UZASADNIENIE PROJEKTU USTAWY O UREGULOWANIU SKUTKÓW UCHWAŁ KRAJOWEJ RADY SĄDOWNICTWA PODJĘTYCH W LATACH 2018–2024

1. Przedmiot i cel ustawy

Ustawa reguluje skutki uchwał Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej na podstawie ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r. poz. 3; dalej jako: „ustawa z 8 grudnia 2017 r.”). Przyjęte w niej rozwiązania określają te skutki w sposób możliwie proporcjonalny, uwzględniając wynik wyważenia różnych i sprzecznych wartości, które muszą być w tym zakresie brane pod uwagę. Z jednej strony zachodzi bowiem konieczność zagwarantowania stronom i uczestnikom postępowania, że ich sprawy zostaną rozpoznane przez niezależny i niezawisły sąd ustanowiony ustawą. Z drugiej natomiast strony nie można pomijać, że jednym z elementów prawa do sądu jest stabilność prawomocnych orzeczeń.

Podstawowym założeniem było przyjęcie rozwiązań, które – zapewniając przywrócenie stanu zgodnego z Konstytucją RP – zagwarantują sprawne i możliwie niezakłócone funkcjonowanie sądownictwa. Jest to kluczowe dla zapewnienia obywatelom dostępu do wymiaru sprawiedliwości. Dlatego m.in. przewidziano system delegacji sędziów sądów powszechnych, pozwalający im zakończyć sprawę, których prowadzenie rozpoczęli

na nowo objętych stanowiskach. Poza tym wprowadzone zostaną rozwiązania, które zapewnią, że orzeczenia wydane przez sędziów powołanych z udziałem wadliwie ukształtowanej Krajowej Rady Sądownictwa co do zasady pozostaną w mocy. Będzie je można wyjątkowo wzruszyć jedynie w razie spełnienia precyzyjnie określonych warunków. W ten sposób projekt godzi stabilność orzeczeń sądowych z ochroną praw stron postępowań sądowych.

Ustawa ma przywrócić stan zgodny z Konstytucją RP, ale jednocześnie być wolna od rewanżyzmu. Dlatego gwarantuje wadliwie powołanym sędziom możliwość ponownego startu w konkursie na stanowisko, którego nie objęli skutecznie ze względu na bezskuteczność uchwał podjętych przez wadliwie ukształtowaną Krajową Radę Sądownictwa. Zapewnia to tym osobom dostęp do skutecznej ochrony sądowej, ponieważ od uchwał rozstrzygających ponowione konkursy będzie przysługiwać odwołanie do Sądu Najwyższego.

Tym samym projekt nie tylko zmierza do przywrócenia wartości państwa prawnego wyrażonych w art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej (Dz.U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/30 ze zm.), lecz także jest z nimi zgodny. Przywraca gwarancje dostępu do niezawisłego i bezstronnego sądu ustanowionego na podstawie ustawy, uwzględnia potrzebę zapewnienia stabilności orzeczeń oraz stwarza sędziom powołanym z udziałem wadliwie ukształtowanej KRS poszanowanie ich prawa do skutecznej ochrony prawnej w ramach ponownie przeprowadzanych konkursów.

Dla osiągnięcia powyższych celów nie jest możliwe zastosowanie mechanizmu weryfikacji (*vetting procedure*) osób, które objęły stanowiska na podstawie uchwał obecnej Rady. Próba indywidualnej oceny kwalifikacji osób, które objęły stanowisko na podstawie uchwał obecnej Rady, prowadziłaby ze względu na liczbę powołań do wieloletniego paraliżu postępowań sądowych, mogącego tworzyć zarazem wrażenie, że sędziowie zajmują się wyłącznie swoimi sprawami, a nie rozstrzyganiem sporów, do czego wymiar sprawiedliwości jest powołany. W ramach takiej procedury niemożliwe do oddzielenia mogą okazać się okoliczności, które z jednej strony rzutują na ocenę niezawisłości i bezstronności sędziego, a z drugiej strony wyczerpują znamiona deliktów

dyscyplinarnych. Ponadto organ dokonujący weryfikacji musiałby mieć zarazem kompetencje śledcze, aby ustalić, jakie czynniki pozamerytoryczne miały wpływ na uchwałę wadliwie ukształtowanej KRS, co – jak się wydaje – jeszcze bardziej wydłużyłoby trwanie weryfikacji. Procedura indywidualnej weryfikacji niesie ze sobą także ryzyko rewanżyzmu. Ryzyk tych pozwala uniknąć powtórzenie konkursów na stanowiska sędziowskie objęte na podstawie uchwał obecnej Rady.

Przeciwko zastosowaniu mechanizmu weryfikacji (*vetting procedure*) przemawia także odmiennosc sytuacji, w której znalazł się wymiar sprawiedliwości w Polsce, od przypadków innych państw europejskich, w których sięgnięto po tę procedurę. Kryzys konstytucyjny oraz rażące naruszenia prawa krajowego i zobowiązań prawnomiędzynarodowych Rzeczypospolitej Polskiej w toku kolejnych zmian w wymiarze sprawiedliwości zapoczątkowanych ustawą z 8 grudnia 2017 r. były przedmiotem licznych postępowań przed sądami polskimi, Europejskim Trybunałem Praw Człowieka, Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz działań podejmowanych przez instytucje Unii Europejskiej, Rady Europy, Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. Skala i wyjątkowość tych naruszeń oraz ich skutków skłaniała część nauki prawa do opisywania postępującego w Polsce kryzysu praworządności jako grożącego stworzeniem systemu ewoluującego w stronę „konkurencyjnego autorytaryzmu” (A. Bodnar, *System polityczny Rzeczypospolitej Polskiej w świetle teorii konkurencyjnego autorytaryzmu* [w:] *Wokół kryzysu praworządności, demokracji i praw człowieka. Księga jubileuszowa Profesora Mirosława Wyrzykowskiego*, red. A. Bodnar, A. Płoszka, Warszawa 2020, s. 146–147). Powszechnie dostrzegany systemowy kryzys rządów prawa, prowadzący do zaburzenia trójpodziału władz, skutkujący deficytami w zakresie zapewnienia praw podstawowych, w tym dostępu do niezależnego i niezawisłego sądu ustanowionego na podstawie prawa, uzasadnia podjęcie działań odmiennych niż zakłada to mechanizm weryfikacji (*vetting procedure*), które będą w większym stopniu przystosowane do sytuacji, w jakiej znajduje się system prawny w Polsce. Procedury weryfikacyjne stosuje się natomiast do oceny przydatności do zawodu osób, których prawidłowość powołania nie jest kwestionowana.

Krajowa Rada Sądownictwa ukształtowana na podstawie ustawy z 8 grudnia 2017 r. (dalej również jako: „obecna Rada”) nie jest organem tożsamym z organem konstytucyjnym, którego skład i sposób wyłaniania reguluje Konstytucja RP, w szczególności w art. 187 ust. 1. Wskazał na to zarówno Naczelny Sąd Administracyjny (w wyrokach z 6 maja 2021 r. w sprawach: II GOK 2/18, LEX nr 3169817, II GOK 3/18, LEX nr 3170844, II GOK 5/18, LEX nr 3170875, II GOK 6/18, LEX nr 3170860, II GOK 7/18, LEX nr 3170800; z 21 września 2021 r. w sprawach: II GOK 8/18, LEX nr 3241714, II GOK 10/18, LEX nr 3241781, II GOK 11/18, LEX nr 3258218, II GOK 12/18, LEX nr 3258024, II GOK 13/18, LEX nr 3258253 i II GOK 14/18, LEX nr 3258178, oraz z 11 października 2021 r. w sprawach: II GOK 9/18, LEX nr 3267103, oraz II GOK 15/18, LEX nr 3266778, II GOK 16/18, LEX nr 3267200, II GOK 17/18, LEX nr 3267614, II GOK 18/18, LEX nr 3267720, II GOK 19/18, LEX nr 3267231, II GOK 20/18, LEX nr 3267075), jak i Sąd Najwyższy (m.in. w postanowieniu z 21 maja 2019 r., III CZP 25/19, OSNC 2019/10, poz. 99; uchwałe składu trzech połączonych Izb z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20, OSNKW 2020/2, poz. 7, oraz uchwałe składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 2 czerwca 2022 r., I KZP 2/22, OSNK 2022/6, poz. 22).

Obecna Rada nie daje także gwarancji niezależności od organów władzy wykonawczej i władzy ustawodawczej w procedurze powoływania sędziów. Wielokrotnie zwracano na to uwagę w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz sądów krajowych – Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego (zob. np. wyroki ETPCz z 22 lipca 2021 r., Reczkowicz przeciwko Polsce, skarga nr 43447/19; z 8 listopada 2021 r., Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce, skargi nr 49868/19 i 57511/19; z 3 lutego 2022 r., Advance Pharma sp. z o.o. przeciwko Polsce, skarga nr 1469/20; wyroki TSUE z 19 listopada 2019 r. w połączonych sprawach C-585/18, C-624/18 i C-625/18, AK przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa oraz CP i DO przeciwko Sądowi Najwyższemu, EU:C:2019:982; z 2 marca 2021 r. w sprawie C-824/18, A.B., C.D., E.F., G.H. i I.J. przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa, EU:C:2021:153; z 6 października 2021 r., C-487/19, W.Ż., EU:C:2021:798; uchwałe Sądu Najwyższego pełny skład SN – Izba Cywilna, Karna oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20).

W wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Wałęsa przeciwko Polsce (wyrok z 23.11.2023 r. w sprawie 50849/21) Polska została zobowiązana do działań legislacyjnych, które pozwolą przywrócić „niezależny i niezawisły sąd ustanowiony ustawą”. Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził, że obowiązujący sposób powoływania sędziów Sądu Najwyższego jest systemowo wadliwy ze względu na ukształtowanie Krajowej Rady Sądownictwa przez ustawę z 8 grudnia 2017 r. Trybunał uznał, że ustawa pozbawiła władzę sądowniczą uprawnienia do wyboru członków Rady i umożliwiła ingerencję władzy politycznej w powoływanie sędziów. Zmiany przyjęte w ustawie z 8 grudnia 2017 r. podważyły zatem legitymację sądu złożonego z osób powołanych na wniosek obecnej Rady. Mając na uwadze, że tożsamy problem występuje w kilkuset zawisłych przed nim sprawach, Trybunał zastosował wobec Polski procedurę wyroku pilotażowego. Oznacza to, że każda kolejna sprawa dotycząca statusu nowych sędziów Sądu Najwyższego będzie rozpoznawana w analogiczny sposób. Co istotne, Trybunał podkreślił, że identyczna wadliwość systemowa dotyczy także powoływania sędziów sądów powszechnych, sądów administracyjnych oraz sądów wojskowych, gdy w ich powołaniu bierze udział obecna Rada. Rozważania zawarte w tym orzeczeniu i dotyczące sędziów Sądu Najwyższego dotyczą zatem *mutatis mutandis* wszystkich sędziów powołanych na wniosek obecnej Rady. Poza tym w procesie wyłaniania tych sędziów nie została zapewniona realizacja prawa do skutecznej ochrony sądowej, ponieważ odwołania od uchwał Rady były rozpatrywane przez Sąd Najwyższy w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej stwierdził natomiast, że składy orzekające w tej Izbie nie mają statusu niezależnego i bezstronnego sądu (wyrok z 21 grudnia 2023 r., C-718/21, LG przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa, EU:C:2023:1012).

Stwierdzenie, że obecna Rada nie jest organem tożsamym z Krajową Radą Sądownictwa jako organem konstytucyjnym, a jej udział w procedurze powoływania sędziów jest źródłem zasadniczych wątpliwości co do niezawisłości i bezstronności osób powołanych na urząd sędziego na jej wniosek, uzasadnia regulację skutków podjętych przez nią uchwał. Wyraźnie na potrzebę podjęcia działań przez ustawodawcę wskazał Europejski Trybunał Praw Człowieka w przywołanej powyżej sprawie

Ważną przeciwnością Polsce. Jedynie poprzez kompleksową regulację ustawową skutków uchwał obecnej Rady możliwe jest zapewnienie zgodności porządku prawnego z wymogami „niezawisłego i bezstronnego sądu ustanowionego na mocy ustawy” oraz „zasady pewności prawa”, ugruntowanymi w postanowieniach zarówno Konstytucji RP, jak i Karty Praw Podstawowych UE oraz Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Zaniechanie tych działań będzie pogłębiało stan, w którym Polska nie gwarantuje w każdej sprawie dostępu do niezawisłego i bezstronnego sądu ustanowionego na podstawie ustawy. Konieczne jest zatem, w zgodzie z postanowieniami Konstytucji RP oraz w poszanowaniu prawnomiędzynarodowych zobowiązań Rzeczypospolitej Polskiej, ustawowe rozstrzygnięcie o statusie uchwał obecnej Rady, osób powołanych na stanowiska sędziowskie z jej udziałem oraz orzeczeń wydanych z udziałem tych sędziów. Projektowana ustawa zawiera kompleksową regulację tych zagadnień, która opiera się na następujących założeniach:

- wobec utraty przez Krajową Radę Sądownictwa tożsamości konstytucyjnej uchwały podjęte z udziałem sędziów wybranych na członków Rady przez Sejm RP w przedmiocie przedstawienia wniosku o powołanie na stanowisko sędziowskie są pozbawione skutków prawnych, przez co postanowienia Prezydenta RP o powołaniu na urząd sędziego osób wskazanych w tych wnioskach nie wywołuje skutku, o którym mowa w art. 179 Konstytucji RP;
- przywrócenie prawa do niezależnego i niezawisłego sądu ustanowionego na podstawie prawa wymaga ponownego przeprowadzenia postępowań w przedmiocie powołania na stanowiska sędziowskie zakończonych uchwałami Rady działającej w obecnym kształcie;
- w ponownie przeprowadzanych postępowaniach powinny móc wziąć udział osoby, które w ich wyniku objęły uprzednio stanowisko, o ile podtrzymają wniosek o powołanie; udział w tym postępowaniu umożliwi poddanie kontroli sądowej utrzymania lub utraty stanowiska zajmowanego w chwili wejścia w życie ustawy; w ponownie przeprowadzanych postępowaniach powinny móc ponadto wziąć udział osoby, które powstrzymały się od udziału w postępowaniach przed Radą działającą w obecnym kształcie;
- dla zachowania sprawnego funkcjonowania sądownictwa w okresie ponownie przeprowadzanych postępowań przewiduje się sy-

stem delegacji sędziów sądów powszechnych do sądów, w których zajmowali stanowiska w dniu wejścia w życie ustawy, do czasu zakończenia spraw, których prowadzenie rozpoczęli na tych stanowiskach, oraz na okres 2 lat;

- strony postępowań, które zgłaszały zastrzeżenia co do bezstronności lub niezawisłości sędziego wynikające z jego powołania na wniosek obecnej Rady, powinny mieć możliwość wzruszenia orzeczeń wydanych z udziałem tych sędziów.

Szczegółowe rozwiązania zawarte w projekcie są konsekwencją powyższych założeń.

2. Skuteczność uchwał obecnej Rady

Zgodnie z art. 179 Konstytucji RP sędziowie są powoływani przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa. Oznacza to, że system powoływania sędziów jest „systemem ograniczonym, gdyż osoba spełniająca cenzus sędziowski może być powołana na urząd sędziego przez Prezydenta tylko na wniosek KRS” (K. Weitz [w:] *Konstytucja RP. Komentarz*, t. 2, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, s. 1041). W świetle art. 179 Konstytucji RP w procesie powoływania sędziów współdziałają w określonej kolejności dwa konstytucyjne organy – Krajowa Rada Sądownictwa oraz Prezydent RP. Tym samym „udział każdego z nich w nominacji jest (...) bezwzględnie konieczny. Ich kompetencje wzajemnie się dopełniają, co nie oznacza, że rola obu organów w procesie nominacyjnym jest równorzędna” (K. Weitz [w:] *Konstytucja...*, red. M. Safjan, L. Bosek, s. 1041). Z Konstytucji RP jasno wynika, że jedynie Krajowa Rada Sądownictwa ma kompetencje do występowania z wnioskiem o powołanie sędziego i wyłącznie pochodzący od niej wniosek może być podstawą powołania sędziego przez Prezydenta RP.

Przepis art. 179 Konstytucji RP zakłada, że wniosek będący podstawą powołania sędziego przez Prezydenta RP pochodzi od Krajowej Rady Sądownictwa – czyli od organu ukształtowanego w zgodzie z postanowieniami Konstytucji RP, w tym z mocy art. 9 Konstytucji RP również z zobowiązaniami prawnomiędzynarodowymi Rzeczypospolitej Polskiej,

wynikającymi zwłaszcza z członkostwa w Unii Europejskiej oraz Radzie Europy. Podstawą powołania sędziego może być wyłącznie wniosek pochodzący od organu o określonej charakterystyce tak konstytucyjnej, jak i traktatowej. Określając konstytucyjny system powoływania sędziów, Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 8 maja 2012 r., K 7/10, OTK-A 2012/5, poz. 48, jednoznacznie stwierdził, że powoływanie sędziów w rozumieniu art. 179 Konstytucji RP opiera się na współpracy Prezydenta RP, jako organu posiadającego bezpośredni mandat społeczny, z Krajową Radą Sądownictwa, a więc organem, który w zamyśle ustrojodawcy ma strzec niezależności sądów i niezawisłości sędziów. Tego wymagania obecna Rada nie spełnia.

Z przywołanych w pkt 1 powyżej orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz sądów krajowych – Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego – wynika jednoznacznie, że obecna Rada nie jest organem tożsamym z organem konstytucyjnym ze względu na sposób jej ukształtowania w ustawie z 8 grudnia 2017 r.

Konstytucja RP określa skład Krajowej Rady Sądownictwa w ten sposób, że Rada składa się z piętnastu członków wybranych spośród sędziów Sądu Najwyższego, sądów powszechnych, sądów administracyjnych i sądów wojskowych (art. 187 ust. 1 pkt 2). Władza ustawodawcza jest w składzie Rady reprezentowana przez czterech członków wybranych przez Sejm spośród posłów oraz dwóch członków wybranych przez Senat spośród senatorów (art. 187 ust. 1 pkt 3). Konstytucja RP jasno stanowi, że w skład Rady wchodzi przedstawiciele środowiska sędziowskiego – pochodzący z wyboru sędziowie Sądu Najwyższego, sądów powszechnych, administracyjnych oraz wojskowych. Regulacje dotyczące wyboru sędziów do Rady mają zatem umocowanie konstytucyjne (por. wyrok TK z 8 maja 2012 r., K 40/07, OTK-A 2008/3, poz. 44).

Dokonana ustawą z 8 grudnia 2017 r. zmiana sposobu wyboru sędziowskich członków Krajowej Rady Sądownictwa przez przyznanie kompetencji do wyboru członków Rady władzy ustawodawczej doprowadziła do pozakonstytucyjnego zwiększenia liczby członków Rady pochodzących z nadania sił politycznych. Zmiana ta stanowiła jaskrawe

naruszenie art. 187 ust. 1 pkt 3 Konstytucji RP, który ogranicza rolę Sejmu w kreowaniu członków Krajowej Rady Sądownictwa do wyboru czterech członków spośród posłów. Mocą ustawy zwykłej dokonano zatem zmiany art. 187 ust. 2 Konstytucji RP, co doprowadziło do utraty przez Krajową Radę Sądownictwa jej konstytucyjnej tożsamości. Organ, który odpowiada samą nazwą organowi konstytucyjnemu, nie musi być bowiem z nim tożsamy, gdy nie spełnia określonych w Konstytucji RP wymagań.

Zgodnie z art. 10 ust. 1 Konstytucji RP ustrój Rzeczypospolitej Polskiej opiera się na podziale i równowadze władzy ustawodawczej, władzy wykonawczej i władzy sądowniczej. Władza sądownicza ma pozostawać przy tym niezależna i odrębna od innych władz, a powołana jest do ich kontroli. Przyjęty w ustawie z 8 grudnia 2017 r. sposób ukształtowania Krajowej Rady Sądownictwa doprowadzi natomiast do uzyskania przez władzę polityczną nieprzewidzianego postanowieniami Konstytucji RP wpływu na proces nominacji sędziowskich. Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku z 22 lipca 2021 r. w sprawie Reczkowicz przeciwko Polsce (skarga nr 43447/19) jednoznacznie stwierdził, że „naruszenie prawa krajowego, (...) wynikające z nieprzestrzegania zasady podziału władzy i niezależności sądownictwa, w sposób nieodwracalny skaziło kwestionowaną procedurę powołania, ponieważ w konsekwencji tego naruszenia rekomendacja kandydatów na sędziów (...) – warunek konieczny powołania przez Prezydenta RP – została powierzona KRS, organowi, który nie zapewnia wystarczającej gwarancji niezależności od władzy ustawodawczej i wykonawczej”. Jednym z obrazowych przykładów może być wypowiedź Ministra Sprawiedliwości z 15 stycznia 2020 r. dotycząca wyboru sędziów – członków Krajowej Rady Sądownictwa, w której zwracając się do przedstawicieli opozycji, minister stwierdził: „jeśli wygracie wybory demokratyczne, będziecie mogli wybrać tych sędziów, których uznacie za właściwych przedstawicieli środowiska sędziowskiego” (Sprawozdanie Stenograficzne z 3. posiedzenia Senatu RP X kadencji, 15 stycznia 2020 r., <https://www.senat.gov.pl/prace/posiedzenia/przebieg,534,1.html>).

Wskazane naruszenia dotyczą nominacji sędziowskich do wszystkich sądów. W wyroku z 8 listopada 2021 r. w sprawie Dolińska-Ficek i Ozimek

przeciwko Polsce (skargi nr 49868/19 i 57511/19) Europejski Trybunał Praw Człowieka podkreślił, że „naruszenie prawa skarżących wynikało ze zmian w polskim ustawodawstwie, na mocy których pozbawiono polską władzę sądowniczą prawa wyboru sędziów-członków KRS i pozwolono władzy ustawodawczej i wykonawczej na bezpośrednią lub pośrednią ingerencję w procedurę powoływania sędziów, systematycznie podważając w ten sposób legitymację sądu złożonego z tak powołanych sędziów”. Stwierdzone w sprawie uchybienia Trybunał uznał za aktualne nie tylko w odniesieniu do Sądu Najwyższego, lecz także sądów powszechnych, wojskowych i administracyjnych. Teza ta znalazła rozwinięcie w wyroku z 3 lutego 2022 r., *Advance Pharma sp. z o.o. przeciwko Polsce* (skarga nr 1469/200), w którym Trybunał stwierdził, że „dalsze funkcjonowanie KRS w kształcie nadanym jej ustawą zmieniającą z 2017 r. i jej zaangażowanie w procedurę powoływania sędziów utrwała dysfunkcję systemową stwierdzoną powyżej przez Trybunał i może w przyszłości skutkować potencjalnie wielokrotnym naruszeniem prawa do «niezawisłego i bezstronnego sądu ustanowionego ustawą», prowadząc tym samym do dalszego pogłębienia kryzysu praworządności w Polsce”. Systemowy charakter wadliwości procesu nominacyjnego Europejski Trybunał Praw Człowieka potwierdził w pilotażowym wyroku w sprawie *Wałęsa przeciwko Polsce*.

Zależność od władzy politycznej pozbawia Krajową Radę Sądownictwa ukształtowaną na podstawie ustawy z 8 grudnia 2017 r. jej tożsamości konstytucyjnej, którą definiuje art. 186 ust. 1 Konstytucji RP, przewidując, że ustrojowym zadaniem Rady jest „stanie na straży niezależności i niezawisłości sędziów”. Roli tej nie może wypełniać organ, który sam nie daje gwarancji bezstronności i niezależności od władzy politycznej.

Utrata przez Krajową Radę Sądownictwa tożsamości konstytucyjnej zarówno w zakresie jej składu osobowego, jak i zdolności do stania na straży niezależności i niezawisłości sędziów powoduje, że uchwały w przedmiocie przedstawienia Prezydentowi RP wniosków o powołanie sędziego są pozbawione skutków prawnych. Okoliczność ta powinna zostać uwzględniona przez Prezydenta RP, na którym z mocy art. 126 Konstytucji RP spoczywa obowiązek czuwania nad przestrzeganiem Konstytucji. Jeżeli mimo to Prezydent RP uwzględni wniosek podchodzący od organu, który nie jest Krajową Radą Sądownictwa

w rozumieniu art. 186 ust. 1 Konstytucji RP, to taki wniosek ma podstawę wyłącznie w przepisach rangi ustawowej, a dokonany na jego podstawie akt powołania sędziego przez Prezydenta RP nie jest powołaniem w rozumieniu art. 179 Konstytucji RP.

Zgodnie z art. 179 Konstytucji RP sędziowie są powoływani przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa. Oznacza to, że Prezydent nie może powołać sędziego na wniosek innego organu. Taka sytuacja występuje jednak od wejścia w życie ustawy z 8 grudnia 2017 r., która sprawiła, że Krajowa Rada Sądownictwa nie jest organem tożsamym z organem konstytucyjnym (uchwała składu siedmiu sędziów SN z 2 czerwca 2022 r., I KZP 2/22, OSK 2022/6, poz. 22). Wskazuje się bowiem, że „nie każdy organ posługujący się nazwą Krajowa Rada Sądownictwa jest nią w istocie, lecz tylko taki, który stoi na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów” (R. Piotrowski, *Ex iniuria iudex non oritur. Uwagi o ustrojowym znaczeniu tożsamości konstytucyjnej Krajowej Rady Sądownictwa* [w:] *Wokół kryzysu praworządności*, red. A. Bodnar, A. Płoszka, s. 296). W konsekwencji powołanie dokonane przez Prezydenta RP na wniosek podmiotu, który nie jest Krajową Radą Sądownictwa, nie jest powołaniem na stanowisko sędziego w konstytucyjnym rozumieniu. Dochodzi bowiem do działania poza kompetencją i w nieprzewidzianym przez prawo trybie, skoro brak jest wymaganego wniosku pochodzącego od konstytucyjnego organu. Wadliwość ta nie może zostać sanowana przez sam udział Prezydenta RP w procesie powoływania sędziów, ponieważ koniecznym warunkiem wykonania prerogatywy jest zainicjowanie postępowania przez Krajową Radę Sądownictwa (M. Wrzołek-Romańczyk, *Status prawny osoby formalnie powołanej na urząd sędziego na skutek rekomendacji udzielonej przez Krajową Radę Sądownictwa w obecnym składzie – uwagi na tle wyroku TSUE z 19.11.2019 r. oraz orzeczeń Sądu Najwyższego będących konsekwencją tego rozstrzygnięcia*, „Palestra” 2020/5, s. 86). Prezydent RP nie może powołać dowolnej osoby spełniającej wymagania stawiane kandydatom na sędziów, lecz wyłącznie taką, której kandydatura została uprzednio rozpatrzona przez Krajową Radę Sądownictwa, a następnie przez nią wskazana (zob. L. Garlicki [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 2, red. L. Garlicki, Warszawa 2001, art. 179, uw. 5). Wobec niespełniania przez obecną Radę wymagań określonych

w Konstytucji RP brak było jednak wniosku, który mógłby stanowić podstawę do wykonania kompetencji przez Prezydenta RP i nie mogło dojść do skutecznego wykonania prerogatywy (M. Wrzołek-Romańczyk, *Status prawny...*, s. 100; A. Kappes, J. Skrzydło, *Czy wyroki neo-sędziów są ważne? – rozważana na tle uchwały trzech połączonych Izb Sądu Najwyższego z 23.01.2020 r. (BSA I-4110-1/20)*, „Palestra” 2020/5, s. 135). W odniesieniu do uchwał obecnej Rady o przedstawieniu wniosku o powołanie na stanowisko sędziego wskazuje się zatem, że „Skoro Krajowa Rada Sądownictwa w obecnym składzie nie jest organem ustanowionym w Konstytucji RP, to sędziowie powołani przez Prezydenta RP nie są sędziami w konstytucyjnym znaczeniu. A zatem prawo do sądu, o którym mowa w art. 45 Konstytucji RP, zostaje w ten sposób podważone” (R. Piotrowski, *Ex iniuria iudex...*, s. 300).

W dotychczasowym stanie prawnym brak było instrumentów prawnych pozwalających w pełni uwzględnić skutki powyższych naruszeń w sferze zarówno powołań na stanowisko sędziego, jak i ochrony praw jednostki. W systemie prawnym obowiązywały natomiast przepisy, które – z jednej strony – wyłączały dopuszczalność badania przez sądy umocowania „sądów i trybunałów, konstytucyjnych organów państwowych oraz organów kontroli i ochrony prawa” (zob. np. art. 29 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, Dz.U. z 2023 r. poz. 1093 ze zm., i art. 42a ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, Dz.U. z 2023 r. poz. 217 ze zm.) oraz – z drugiej strony – wprowadzały odpowiedzialność dyscyplinarną za „działania kwestionujące istnienie stosunku służbowego sędziego, skuteczność powołania sędziego, lub umocowanie konstytucyjnego organu Rzeczypospolitej Polskiej” (art. 72 § 1 pkt 3 ustawy o Sądzie Najwyższym i art. 107 § 1 pkt 3 ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych). Sądy krajowe nie miały zatem możliwości oceny ustrojowej ważności i skuteczności powołań na stanowiska sędziowskie na podstawie uchwał obecnej Rady w toczących się przed nimi postępowaniach (zob. np. wyrok NSA z 6 maja 2021 r., II GOK 2/18).

Perspektywa przyjęta w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej nakierowana była z kolei na zapewnienie prawa do sądu oraz efektywnej ochrony sądowej. Unia Europejska jest bowiem unią

prawa, wolności i demokracji, opartą na fundamentalnych dla Unii wartościach wskazanych w art. 2 TUE, wśród których pierwszorzędne znaczenie ma zasada rządów prawa. Warunkiem ich istnienia jest zasada podziału i równowagi władz jako element wspólnej tradycji konstytucyjnej państw członkowskich określająca ramy organizacji wymiaru sprawiedliwości. Chociaż zatem organizacja wymiaru sprawiedliwości, w tym proces powołania sędziów, należy do kompetencji tych państw członkowskich, to przy wykonywaniu tej kompetencji mają one obowiązek dotrzymywać zobowiązań wynikających dla nich z prawa Unii (wyrok TSUE z 5 czerwca 2023 r., C-204/21, Komisja Europejska przeciwko Polsce, EU:C:2023:334).

Tym samym przynależność do Unii Europejskiej nakłada na Polskę jasny i precyzyjny obowiązek osiągnięcia rezultatu, który jest bezwarunkowy, jeśli chodzi o niezawisłość i bezstronność sądów, do których należy dokonywanie wykładni i stosowanie prawa Unii, oraz o wymóg, ażeby sądy te były uprzednio ustanowione na mocy ustawy (por. wyrok TSUE z 5 czerwca 2023 r., C-204/21, Komisja Europejska przeciwko Polsce). Określenie sposobu, w jaki należy ten stan osiągnąć, mające na uwadze zarówno zobowiązania prawnomiędzynarodowe Rzeczypospolitej Polskiej, jak i postanowienia Konstytucji RP, powinno nastąpić w drodze stanowienia prawa.

Powyższe znajduje wyraz w art. 2 ust. 1 projektowanej ustawy, przewidującym, że uchwały, w których podjęciu brał udział sędzia wybrany na członka Krajowej Rady Sądownictwa przez Sejm RP, są pozbawione skutków prawnych, gdy zostały wydane w przedmiocie przedstawienia wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku asesora sądowego w wojewódzkim sądzie administracyjnym lub stanowisku sędziego. Lista uchwał, które nie wywołały skutków prawnych, podlega publikacji przez Ministra Sprawiedliwości w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” w terminie miesiąca od dnia wejście w życie ustawy (art. 2 ust. 2).

Przyjęta konstrukcja pozwala uwzględnić, że powołania dokonane przez Prezydenta RP na wniosek obecnej Rady nie stanowiły powołań sędziowskich w rozumieniu art. 179 Konstytucji RP, a nawiązane lub przekształcone

w tym trybie stosunki służbowe nie były stosunkami służbowymi sędziów w znaczeniu konstytucyjnym. Brak było bowiem konstytutywnego elementu powołania w postaci przedstawienia wniosku przez Krajową Radę Sądownictwa, będącą organem konstytucyjnym, mogącym stać na straży niezależności i niezawisłości sędziów. Taka ocena znajduje wyraz w wyroku z 8 maja 2012 r., K 7/10, OTK-A 2012/5, poz. 48, w którym badając zgodność z postanowieniami Konstytucji RP ustawy znoszącej tzw. awanse poziome, Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że akt powołania sędziego przez Prezydenta RP dokonywany na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, której rola została ustawowo ograniczona, nie odpowiada konstytucyjnej kategorii powołania z art. 179 Konstytucji RP. Tym bardziej należy zatem uznać, że gdy obecna Rada nie jest organem tożsamym z Krajową Radą Sądownictwa jako organem konstytucyjnym, wykonanie przez Prezydenta RP prerogatywy nie skutkuje powołaniem w znaczeniu konstytucyjnym. Współdziałanie obecnej Rady z Prezydentem RP prowadzi do powstania lub przekształcenia stosunków służbowych mających podstawę jedynie w ustawie, lecz nie w art. 179 Konstytucji RP. Tym samym wobec osób powołanych na wniosek obecnej Rady nie znajdują zastosowania gwarancje nieusuwalności z art. 180 Konstytucji RP, ponieważ te dotyczą wyłącznie sędziów w rozumieniu konstytucyjnym. Dopuszczalna jest zatem ustawowa regulacja skutków powołań, które nastąpiły na podstawie ustawy, lecz nie stanowiły powołań w rozumieniu art. 179 Konstytucji RP.

W odniesieniu do innych uchwał Krajowej Rady Sądownictwa podjętych w sprawach indywidualnych projekt ustawy przewiduje w art. 13 ponowne rozpatrzenie sprawy na wniosek uczestnika postępowania zgłoszony w terminie 3 miesięcy od dnia wejścia w życie projektowanej ustawy.

3. Nawiązanie lub przekształcenie stosunku służbowego sędziego

Konsekwencją nieskuteczności uchwał obecnej Rady w przedmiocie przedstawienia wniosku o powołanie do pełnienia urzędu jest uznanie, że na podstawie takich uchwał nie doszło do nawiązania lub przekształcenia stosunków służbowych na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego,

sędziego sądu apelacyjnego, sędziego sądu okręgowego, sędziego sądu rejonowego, sędziego Naczelnego Sądu Administracyjnego, sędziego wojewódzkiego sądu administracyjnego, asesora sądowego w wojewódzkim sądzie administracyjnym, sędziego wojskowego sądu okręgowego lub sędziego wojskowego sądu garnizonowego (art. 2 ust. 3 projektowanej ustawy).

Z analiz statystycznych wynika, że od 2018 r. do sierpnia 2023 r. doszło do 2205 powołań na wniosek obecnej Rady, z czego blisko 422 powołania obejmowały powołania asesorów sądowych na stanowisko sędziowskie w sądach rejonowych, 248 powołań referendarzy oraz 110 powołań asystentów sędziego (Helsińska Fundacja Praw Człowieka, *Powołania w latach 2018–2023 na wniosek tzw. „nowej” Krajowej Rady Sądownictwa*, s. 11). W grupie powołanych na urząd sędziego znalazły się zatem osoby, których decyzja o przejściu przez procedurę nominacyjną przed obecną Krajową Radę Sądownictwa była podyktowana szczególną sytuacją prawną. Dotyczy to w pierwszej kolejności zwłaszcza referendarzy i asystentów sędziego, którzy zdali egzamin sędziowski lub prokuratorski, a których uprawnienie do udziału w konkursie na wolne stanowisko sędziowskie miało charakter czasowo ograniczony i wygasało (por. art. 18 i 20 ust. 1 ustawy z dnia 11 maja 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Szkole Sądownictwa i Prokuratury, ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2017 r. poz. 1139 ze zm.; dalej jako: „ustawa z 11 maja 2017 r.”). W przypadku asesorów sądowych uwzględnienia wymaga natomiast, że rola Krajowej Rady Sądownictwa w procesie ich powołania na stanowisko sędziego sądu rejonowego jest ograniczona. Stanowisko asesorskie przekształca się bowiem z mocy prawa w stanowisko sędziowskie z chwilą powołania zajmującego je asesora sądowego do pełnienia urzędu na stanowisku sędziowskim. Także ta grupa osób znajdowała się w sytuacji przymusowej, ponieważ stosunek służbowy asesora sądowego wygasał w przypadku niezłożenia przez asesora sądowego wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziowskim z upływem 4 lat od dnia objęcia stanowiska asesorskiego.

Projektowana ustawa uwzględnia powyższe okoliczności. Stwierdzenie nieskuteczności uchwał obecnej Rady nie dotyczy takich, na podstawie

których do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego sądu rejonowego został powołany asesor sądowy lub osoba, o której mowa w art. 18 lub 20 ust. 1 ustawy z 11 maja 2017 r. (art. 2 ust. 4 projektowanej ustawy). Jednocześnie projekt zakłada, że osoby, które przed powołaniem do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego sądu rejonowego nie zajmowały stanowiska asesora sądowego, będą podlegały ocenom okresowym. Umożliwi to w szczególności badanie poziomu merytorycznego orzecznictwa oraz sprawności i efektywności podejmowanych czynności i organizowania pracy oraz kultury urzędowania, obejmującej zwłaszcza poszanowanie praw stron lub uczestników postępowania przy rozpoznawaniu spraw lub wykonywaniu innych powierzonych zadań lub funkcji (art. 2 ust. 5 i 6 projektowanej ustawy). W ramach ocen okresowych możliwe będzie także uwzględnienie zachowania przez nie standardów bezstronności i niezawisłości.

4. Powtórzenie postępowań w przedmiocie powołania na urząd sędziego

Stwierdzenie nieskuteczności uchwał Krajowej Rady Sądownictwa w przedmiocie przedstawienia wniosku o powołanie powoduje konieczność ponownego przeprowadzenia postępowań (dalej również jako: „konkursów”) w odniesieniu do stanowisk, które zostały objęte mimo braku skutecznej uchwały KRS (art. 3 ust. 1). Projekt przyjmuje, że niezależnie od rodzaju sądu o wolnych stanowiskach powinien ogłaszać Minister Sprawiedliwości (art. 3 ust. 2). Konieczność skoordynowania licznych postępowań dotyczących stanowisk w różnych sądach uzasadnia skupienie kompetencji do ogłoszenia o wolnych stanowiskach w jednym organie. Zapewnieniu sprawnego przeprowadzenia tych konkursów służy ponadto rozwiązanie przyjęte w art. 3 ust. 3. Przepis przewiduje konsolidację wszystkich konkursów prowadzonych do tego samego sądu albo tej samej izby Sądu Najwyższego lub Naczelnego Sądu Administracyjnego przez obwieszczenie o nich łącznie. Pozwoli to ograniczyć liczbę ogłaszanych konkursów, łącznie rozstrzygać o kandydatach zgłaszających się na stanowiska w tym samym sądzie, a wreszcie umożliwi ogłaszanie konkursów do poszczególnych sądów etapami. Oznacza

to przykładowo, że Minister Sprawiedliwości będzie mógł ogłosić o wolnych stanowiskach najpierw w sądach z obszaru jednej apelacji, a dopiero po zgłoszeniu się do nich kandydatów lub po zakończeniu postępowań ogłosić o wolnych stanowiskach w sądach z obszaru kolejnej apelacji. W ten sposób projektowane rozwiązania minimalizują ujemny wpływ ponownego przeprowadzania konkursów na sprawność rozpoznania spraw sądowych. Nie jest bowiem wymagane, aby o wszystkich wolnych stanowiskach obsadzanych w wyniku powtarzanych postępowań ogłaszać w tym samym momencie.

Projektowane rozwiązania umożliwiają udział w konkursach nie tylko osobom, których stosunki służbowe uznaje się za nienawiązane lub nieprzekształcone, lecz także innym kandydatom, którzy spełniają wymogi objęcia danego stanowiska – niezależnie do tego, czy brały udział w pierwotnych konkursach, czy nie (art. 4 ust. 1). Pozwoli to na udział w konkursach tych osób, które powstrzymały się od uczestniczenia w postępowaniach z uwagi na utratę przez obecną Radę jej konstytucyjnej tożsamości. Nie można tracić z pola widzenia, że od 2018 r. do sierpnia 2023 r. w ponad 557 konkursach zgłosił się tylko jeden kandydat. Aż 45% takich konkursów przeprowadzono do sądów apelacyjnych (Helsińska Fundacja Praw Człowieka, *Powołania w latach 2018–2023 na wniosek tzw. „nowej” Krajowej Rady Sądownictwa*, s. 7–8). Jedynie konkursy przeprowadzone w warunkach otwartej konkurencji pozwolą na przedstawienie Prezydentowi RP kandydatów spełniających najwyższe kryteria do objęcia stanowiska sędziego.

W odniesieniu do osób, których stosunki służbowe uznaje się za nienawiązane lub nieprzekształcone, projekt pozwala na automatyczny ich udział w konkursie, o ile osoba ta złoży w terminie oświadczenie o podtrzymaniu wniosku o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego albo asesora sądowego w sądzie, w którym objęła to stanowisko (art. 4 ust. 2). W celu zagwarantowania uprawnień tych osób i swoistości ich sytuacji przyjęto, że w ich przypadku wymagania dotyczące długości stażu zawodowego koniecznego do objęcia stanowiska podlegają ocenie na podstawie przepisów obowiązujących w dniu złożenia wniosku. Projekt gwarantuje zatem dostęp do konkursu bez względu na zmiany w zakresie wymagań dotyczących objęcia urzędu.

W przypadku niezłożenia oświadczenia w terminie – co jest uzależnione od woli osób uprawnionych – Krajowa Rada Sądownictwa umarza postępowanie w sprawie powołania do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego w stosunku do zainteresowanej osoby (art. 4 ust. 4).

Projektowane rozwiązania uwzględniają ponadto zmiany w strukturze Sądu Najwyższego prowadzące do likwidacji izby Sądu Najwyższego, w której pierwotnie objęto stanowisko sędziowskie, przez umożliwienie zgłoszenia kandydatury w konkursie ogłoszonym na wolne stanowisko w innej izbie Sądu Najwyższego (art. 3 ust. 2, art. 4 ust. 3).

W celu ograniczenia liczby przeprowadzanych konkursów i konieczności wielokrotnej oceny tych samych kandydatów projekt przewiduje, że osoby, które zgłosiły swe kandydatury na wolne stanowiska w konkursach podlegających powtórzeniu, nie mogą do czasu ich zakończenia zgłosić się na inne wolne stanowiska sędziowskie (art. 4 ust. 5).

Postępowania w sprawie powołania do pełnienia urzędu na stanowisku sędziowskim przeprowadzane są co do zasady według ustaw odrębnych (art. 5; art. 6 ust. 1). Przyjęte w nich rozwiązania gwarantują, że konkursy zostaną przeprowadzone w oparciu o obiektywne kryteria merytoryczne i uczciwe zasady proceduralne, tak aby zapewnić wybór najlepiej wykwalifikowanych kandydatów zarówno pod względem ich kompetencji zawodowych, jak i nieskazitelnego charakteru, co w świetle orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (wyrok z 1 grudnia 2020 r., Guðmundur Andri Ástráðsson przeciwko Islandii, skarga nr 26374/18) oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (wyrok z 26 marca 2020 r., C-542/18, RX-II, and C-543/18, RX-II Simpson and HG, EU:C:2020:232; wyrok z 19 listopada 2019 r., C-585, 624 and 625, A.K. i inni., oraz sprawy C-508/19, C-487/19, EU:C:2022:201) stanowi pierwotne wymagania istnienia sądu ustanowionego na mocy ustawy w rozumieniu art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka oraz art. 47 Karty Praw Podstawowych UE.

Przyjęte w ustawie rozwiązania dotyczące uznania stosunków służbowych za nienawiązane sprawiają, że odwołania od uchwał Krajowej Rady Sądownictwa wydanych w ponownie przeprowadzanych postępowaniach

będą rozpoznawane bez udziału osób, które kandydowały na wolne stanowiska sędziowskie w Sądzie Najwyższym w postępowaniach, które podlegają obecnie powtórzeniu. Odpowiada to powszechnie przyjętej zasadzie *nemo iudex in causa sua*. Odwołania będą rozpoznawane w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, która przed wejściem w życie ustawy o Sądzie Najwyższym, była właściwa w sprawie odwołań od uchwał Krajowej Rady Sądownictwa. Odstąpienie od właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych uzasadnione jest przede wszystkim tym, że skład tej izby w całości tworzą osoby, które zostały przedstawione Prezydentowi RP do powołania na urząd sędziego na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej na podstawie ustawy z 8 grudnia 2017 r.

Możliwość zaskarżenia uchwał Krajowej Rady Sądownictwa w postępowaniach podlegających powtórzeniu zapewnia osobom, których stosunki służbowe uznaje się za nienawiązane lub nieprzekształcone, dostęp do sądu i skutecznego środka prawnego w ramach ponownie przeprowadzanych konkursów. Rozwiązanie to ma charakter gwarancyjny i daje podstawy do sądowej kontroli przyjętego w ustawie trybu ponownej obsady stanowisk sędziowskich.

5. Status osób, których stosunek służbowy uznaje się za nienawiązany lub nieprzekształcony

Nieskuteczność uchwał Krajowej Rady Sądownictwa w przedmiocie przedstawienia wniosku o powołanie na urząd sędziego Sądu Najwyższego, sędziego sądu apelacyjnego, sędziego sądu okręgowego, sędziego sądu rejonowego, sędziego Naczelnego Sądu Administracyjnego, sędziego wojewódzkiego sądu administracyjnego, asesora sądowego w wojewódzkim sądzie administracyjnym, sędziego wojskowego sądu okręgowego lub sędziego wojskowego sądu garnizonowego sprawia, że do czasu rozstrzygnięcia ponownego postępowania w przedmiocie powołania na urząd sędziego osoby, które bezpośrednio przed powołaniem nie zajmowały urzędu sędziego, pozbawione są *totum* sędziego

i nie mogą sprawować wymiaru sprawiedliwości. Wobec uznania ich stosunków służbowych za nienawiązane projekt przewiduje w art. 9, że osoby mają prawo powrócić do wykonywanego zawodu i uzyskać odpowiednio wpis na listę adwokatów lub radców prawnych albo powołanie na stanowisko notariusza. Dla osiągnięcia celów projektu nie jest konieczna ingerencja ustawowa w swobodę wyboru wykonywanego zawodu albo pozostawiania w stosunku pracy.

W odniesieniu do osób, które bezpośrednio przed powołaniem zajmowały stanowisko sędziego, projekt przewiduje ich przywrócenie do pełnienia urzędu sędziego na tym stanowisku. Stosunek służbowy sędziego na przywróconym stanowisku uznaje się za nieprzerwany (art. 7). Rozwiązanie to ma być odpowiednio stosowane także w odniesieniu do osób, które w chwili powołania do pełnienia urzędu sędziego zajmowały stanowisko prokuratora (art. 7 ust. 3). Oznacza to, że osoby będące w takiej sytuacji na mocy ustawy zostaną przywrócone na wcześniej zajmowane stanowisko prokuratorskie.

W art. 8 dla sędziów przywracanych na poprzednie stanowisko przewidziano ustawową delegację do pełnienia czynności sędziowskich w sądzie powszechnym, w którym objęły stanowisko sędziego sądu okręgowego albo sądu apelacyjnego na podstawie uchwały Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej na podstawie ustawy z 8 grudnia 2017 r. Według projektu delegacja ta ma trwać przez okres 2 lat od wejścia w życie ustawy. Tego rodzaju rozwiązanie może zostać przyjęte, ponieważ dotyczy osób, które zostały wcześniej powołane na urząd sędziego sądu powszechnego w prawidłowej procedurze, a zatem dysponują *votum* sędziego. Projekt przewiduje zarazem, że z delegacji może zwolnić prezes sądu apelacyjnego. Umożliwi to prezesom sądów apelacyjnych kształtowanie prawidłowej obsady sądów z obszaru apelacji w miarę rozstrzygania konkursów.

Po upływie 2-letniej delegacji sędzia, który podtrzymał wniosek o powołanie do pełnienia urzędu na wolnym stanowisku sędziowskim w sądzie powszechnym, może zostać delegowany, za swoją zgodą, przez prezesa sądu apelacyjnego do dalszego pełnienia czynności sędziowskich w tym sądzie (art. 8 ust. 4). Przepis pozwala sędziom, którzy zdecydowali się

na udział w powtarzanych postępowaniach, na dalsze orzekanie w sądzie, w którym objęli stanowisko, do czasu rozstrzygnięcia konkursu, o ile jest to uzasadnione potrzebami wymiaru sprawiedliwości i wolą samego sędziego.

Dążąc do zapewnienia sprawnego funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości w okresie ponownego przeprowadzania postępowań, projekt przewiduje ponadto, że sędzia delegowany do pełnienia czynności powinien zakończyć swoje sprawy nawet po upływie okresu delegacji. Przyjęto zatem, że po upływie tego terminu sędzia jest delegowany do pełnienia czynności w zakresie wszystkich spraw przydzielonych mu do rozpoznania aż do czasu ich zakończenia (art. 8 ust. 2).

Projektowane rozwiązania w zakresie delegacji umożliwią sprawne funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości w okresie ponownego przeprowadzania konkursów.

6. Status osób w stanie spoczynku, których stosunek służbowy uznaje się za nienawiązany lub nieprzekształcony

Uznanie stosunków służbowych za nienawiązane lub nieprzekształcone wpływa na status sędziów, którzy przeszli w stan spoczynku, zajmując stanowiska objęte w wyniku nieskutecznej uchwały obecnej Rady.

W odniesieniu do osób, które bezpośrednio przed objęciem tego stanowiska zajmowały stanowisko sędziego albo prokuratora, projekt przewiduje zachowanie prawa do stanu spoczynku. Uposażenie z tego tytułu podlega jednak obniżeniu do wysokości 75% wynagrodzenia zasadniczego i dodatku za wysługę lat, które sędzia lub prokurator pobierałby w dniu przejścia lub przeniesienia w stan spoczynku na poprzednio zajmowanym stanowisku (art. 10). Odpowiada to symetrycznie przyjętemu w odniesieniu do sędziów w stanie czynnym założeniu o powrocie na wcześniej zajmowane stanowisko sędziowskie (art. 7).

Odmienne rozwiązanie projekt przyjmuje w odniesieniu do osób, które nie zajmowały stanowiska sędziego albo prokuratora. Jest to grupa osób, które przed objęciem stanowiska w wyniku nieskutecznej uchwały obecnej Rady nie nabyły uprawnienia do stanu spoczynku. Wobec uznania stosunków służbowych za nienawiązane lub nieprzekształcone projektowana ustawa przewiduje wygaśnięcie prawa do stanu spoczynku i nabycie prawa do emerytury lub renty na zasadach ogólnych (art. 11). W zamian zapewnia w przypadku tych osób uzupełnienie składek na ubezpieczenie społeczne w systemie ogólnym.

Projektowana ustawa reguluje ponadto status osób powołanych do Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego, które zostały następnie przeniesione w stan spoczynku w związku z likwidacją tej izby na podstawie art. 10 ust. 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r. poz. 1259). Potrzeba wprowadzenia odrębnej regulacji podyktowana jest szczególnym statusem tej Izby Sądu Najwyższego. W licznych orzeczeniach zarówno sądów krajowych, jak i trybunałów międzynarodowych przesądzono, że izba ta pozbawiona była statusu sądu. Powołania do niej nastąpiły wyłącznie na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej ustawą z 8 grudnia 2017 r. Brak zatem jakichkolwiek powodów, aby osoby, które przeszły w stan spoczynku, zajmując stanowisko w Izbie Dyscyplinarnej, traktować odmiennie od wcześniej wymienionych kategorii osób. Projekt przewiduje zatem, że z dniem wejścia w życie ustawy wygasa uprawnienie do stanu spoczynku osób, które zostały przeniesione w stan spoczynku na podstawie art. 10 ust. 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r. poz. 1259), jeżeli w dniu wejścia w życie niniejszej ustawy nie przysługuje im uprawnienie do stanu spoczynku na podstawie przepisów odrębnych. Osoby, które bezpośrednio przed powołaniem zajmowały stanowisko sędziego lub prokuratora, zostają przywrócone na te stanowiska. Z kolei osoby wykonujące zawód adwokata, radcy prawnego lub notariusza mają prawo powrócić do wykonywanego zawodu i uzyskać odpowiednio wpis na listę adwokatów lub radców prawnych albo powołanie na stanowisko notariusza, na zasadach określonych w art. 9 projektu.

7. Szczególna podstawa uchylenia orzeczenia

Projektowana ustawa przyznaje stronom lub innym uczestnikom postępowań sądowych szczególnie środek prawny umożliwiający wzruszenie orzeczeń wydanych z udziałem sędziów powołanych do pełnienia urzędu w związku z uchwałą Rady, w której podjęciu brał udział sędzia wybrany na członka tej rady przez Sejm RP. Projekt odnosi się do uchylenia wyroków lub postanowień orzekających co do istoty sprawy w zarówno toczących się postępowaniach, jak i postępowaniach prawomocnie zakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy. Przyjęto, że środek ten powinien przysługiwać stronom i innym uczestnikom, którzy przed dniem 31 grudnia 2023 r. domagali się z tych przyczyn stwierdzenia niezgodności z prawem powołania do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego uczestniczącej w składzie sądu osoby lub podnosili wynikające z tego zarzuty co do niezawisłości sędziego lub bezstronności sądu. Rozwiązanie to pozwala, z jednej strony, utrzymać w mocy orzeczenia, gdy strony bezpośrednio zainteresowane ich skutkami nie podnosiły w toku postępowania powyższych zarzutów, oraz, z drugiej strony, umożliwia tym, którzy takie zarzuty formułowali, doprowadzenie do rozpoznania sprawy na nowo w składzie sądu prawidłowo obsadzonym i wolnym od wątpliwości co do bezstronności i niezawisłości sędziego z uwagi na sposób jego powołania. Opiera się to na wyważeniu, z uwzględnieniem specyfiki spraw, dwóch wartości: z jednej strony zapewnienia prawa do rozpoznania sprawy przez sąd właściwie obsadzony, a z drugiej strony – ochrony stabilności prawomocnych orzeczeń, co również stanowi element prawa do sądu.

Projektowane rozwiązanie nawiązuje do wyrażonego w uzasadnieniu uchwały składu trzech izb Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20, stanowiska, że „postawa stron prezentowana w toku postępowania, a wskazująca na brak zastrzeżeń co do zachowania niezawisłości i bezstronności sędziego nie może pozostać bez wpływu na następczą ocenę, czy doszło do naruszenia standardu bezstronności i niezawisłości sądu prowadzącego postępowanie ze skutkiem w postaci uznania, że sąd ten był obsadzony sprzecznie z prawem”. Trzeba mieć przy tym na uwadze, że przyjęcie odmiennego rozwiązania wiązałoby się z koniecznością wzruszenia wszystkich orzeczeń wydanych z udziałem

sędziów powołanych na stanowiska w związku z uchwałami obecnej Rady. Miałyby to drastyczne skutki społeczne, gdyż prowadziłyby do podważenia stabilności orzeczeń i negatywnie wpływały na zaufanie obywateli do wymiaru sprawiedliwości. Ponowne prowadzenie tak znacznej liczby spraw sądowych byłoby bowiem nie tylko problemem organizacyjnym dla sądów, ale przede wszystkim dla stron postępowań, co wiązałoby się także z ponoszeniem przez nie dodatkowych kosztów finansowych. Z tych przyczyn projekt zakłada ograniczenie możliwości wzruszenia orzeczeń tylko do tych stron i uczestników, które podnosiły zastrzeżenia co do niezawisłości lub bezstronności sędziego w związku z jego powołaniem.

Z wyłączeniem spraw rozpoznawanych na podstawie ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2024 r. poz. 37 ze zm.), ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2022 r. poz. 1124 ze zm.) oraz ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2023 r. poz. 654 ze zm.), dla ochrony stabilności orzeczeń przyjęto, że jeżeli prawomocny wyrok lub postanowienie orzekające co do istoty sprawy wywołały nieodwracalne skutki prawne, sąd ogranicza się do stwierdzenia, że orzeczenia wydano z naruszeniem prawa, oraz wskazania okoliczności, z powodu których wydał takie rozstrzygnięcie. W takim wypadku strona będzie jednak mogła domagać się odszkodowania z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie takiego orzeczenia bez uprzedniego stwierdzenia niezgodności orzeczenia z prawem.

Dalsze ograniczenie ma charakter czasowy i wiąże się z przyjęciem daty, do której takie wątpliwości należało formułować. Przyjęto, że moment graniczny powinien przypadać na czas po wydaniu pilotażowego wyroku ETPC w sprawie Wałęsa przeciwko Polsce. Został on wydany 23 listopada 2023 r., a zatem przyjęcie daty 31 grudnia 2023 r. daje stronom i uczestnikom postępowania rozsądny czas na podjęcie odpowiednich czynności procesowych.

RZĄDY PRAWA WSZYSTKICH SPRAWA

IUSTITIA

Stowarzyszenie
Sędziów Polskich
